

İlk, Orta ve Lise Öğrencilerinde “Peygamber” Algısı

Perception of "Prophet" in Primary, Secondary and High School Students

Fatma Nur KILIÇ

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Değerler Eğitimi. Yüksek Lisans Öğrencisi

nurum7676@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2971-4109

Ekrem ARSLAN,

Sakarya Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

ekremarslan78@hotmail.com

ORCID: 0009-0008-3650-5576

Abstract

In this study, it was aimed to reveal the perceptions of primary, secondary and high school students regarding the concept of "prophet" through metaphors. In the structured interview forms applied to primary, secondary and high school students, the question "What do you understand by the word Prophet?" If you were to compare it to a living thing or an object, what would you compare it to? Why?" They were asked to answer questions, and in the light of the information obtained, the correct and incorrect meanings that the students attributed to the concept of "prophet" were examined through metaphors, using a basic qualitative research design. Codes were created with the data obtained, and then sub-themes and themes were reached. The study was completed with a total of 562 students from primary, secondary and high school levels, and the meanings created by the concept of "Prophet" in the minds of primary and secondary school students; The characteristics of the prophet outside his duty were evaluated under six categories/themes: physical characteristics, inter-individual relations, value and character traits, prophetic attributes and meaning.

Key words- Prophet, Perception of Prophet, Metaphor, Metaphor, Primary and Secondary Education

Özet

Bu çalışmada, ilk, orta ve lise kademesindeki öğrencilerin "peygamber" kavramına ilişkin algılarını, metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. İlk, orta ve lise düzeyindeki

öğrencilere uygulanan yapılandırılmış görüşme formlarında “Peygamber deyince ne anlıyorsunuz? Bir canlıya ya da bir nesneye benzetmeniz, neye benzetirdiniz? Niçin?” soruları yöneltilerek cevaplamaları istenmiş, elde edilen bilgiler ışığında öğrencilerin “peygamber” kavramına yükledikleri doğru ve yanlış anlamlar mecazlar aracılığıyla, temel nitel araştırma deseni kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen verilerle kodlar oluşturulmuş, daha sonra alt tema ve temalara ulaşılmıştır. Toplamda ilk, orta ve lise düzeyinden 562 öğrenci ile çalışma tamamlanmış olup, “Peygamber” kavramının ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin zihninde oluşturduğu anlamlandırmalar; peygamberin görevi dışındaki özellikleri, fiziksel özellikler, bireyler arası ilişkiler, değer ve karakter özellikleri, peygamber sıfatları ve anlamlandırma olmak üzere altı kategori/tema altında toplanarak değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler- Peygamber, Peygamber algısı, Metafor, Mecaz, İlköğretim ve Ortaöğretim

GİRİŞ

Farsça kökenli bir kelime olan Peygamber (peygām-ber/peyâm-ber), sözlükte “Allah’tan haber getiren, haberci” anlamına gelmektedir. Eski Türkçe karşılığı yalvaçtır (yalavaç), lakin çok eski dönemlerden beri Türkçe’ye geçmiş, yerleşmiş ve günümüzde de hala kullanılmaktadır (Türkiye Diyanet Vakfı, 2007). Türkçe sözlükte (TDK, 2005) “İnsanlara Tanrı’nın buyruklarını bildiren, onları Tanrı yoluna, dine çağıran kimse, elçi” ifadeleriyle açıklanmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de ise peygamber kavramına karşılık gelen “rasul” ve “nebi” kelimeleri kullanılmaktadır. Peygamber, Allah’ın (c.c) rahmetinin ve lütfunun gereği olarak kendi uluhiyyetini anlatmak, insanları tevhide, iyiye ve güzele yöneltmek amacıyla, Allah’tan aldığı mesajları insanlara bildiren ve bu konuda insanlara örnek olan kişidir (Umutlu, 2006).

Kainatın yaratıcısı olan Allah (c.c), dünyada kendisini temsil etmesi için halifesi olarak insanı “en güzel biçimde” (*Tin,95/4*) yaratmış, onu diğer canlılardan üstün kılarak düşünme ve anlama kabiliyeti olarak akıl nimeti vermiş, iyiyi ve kötüyü seçme konusunda da özgür bırakmıştır. “Dilediğinizi yapın; ancak bilin ki Allah yaptıklarınızı görmektedir” (*Fussilet,41/40*), “Şüphesiz biz ona (doğru) yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör” (İnsan, 3) ayetleri bunun en güzel örneğidir. İnsanın akıl ve irade sahibi olması, beraberinde de bazı sorumlulukları getirmektedir. İnsan kendisine bahşedilmiş bu nimetlere karşı rabbini tanımak ve ona ibadet etmekle yükümlüdür. İnsan aklını kullanarak doğru ve yanlış bulabilir, lakin bazı konular vardır ki bunları bilebilmesi için rehber ihtiyacı vardır. Bu konuda insanın en büyük yardımcısı, yol göstericisi peygamberlerdir (Mevdudi, 1983).

İlk insan ve ilk peygamber Hz. Adem’den (a.s.) itibaren çeşitli zaman aralıklarıyla peygamberler gönderilmiştir. Fatır suresi 24. ayette “Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Her millet için mutlaka bir uyarıcı (peygamber) bulunmuştur.” ve Nahl suresi 36. ayette, “Biz her millete bir peygamber gönderdik. O peygamber Allah’a itaat etmesini ve Tağut’a (şeytana) esir olmamasını emretti” buyurulmaktadır. Bu ayetlerden de anlaşılmaktadır ki, insan hiçbir zaman başıboş bırakılmamış, her dönemde muhakkak bir peygamber ile uyarılmıştır. Peygamberlerin ilki olan Hz. Adem (a.s) ve sonuncusu Hz. Muhammed (s.a.v) arasında yüz yirmi dört bin peygamber geldiği rivayet edilmektedir. “Andolsun, senden önce gönderdiğimiz peygamberlerden sana anlattıklarımız da anlatmadıklarımız da var...”(*Mü’min,40/78*) ayeti bu rivayeti desteklemektedir. Ancak Kur’an-ı Kerim’de sadece yirmi beş peygamberin adı zikredilmektedir. Bunlardan Hz. Nuh (a.s), Hz. İbrahim (a.s), Hz.

Musa (a.s), Hz. İsa (a.s) ve Hz. Muhammed (s.a.v)'in vazifelerinde çok sıkıntı çektikleri, kıssalarda geniş yer bulmuş ve bu peygamberler, ulul-azm (azim ve sebat sahibi) peygamberler olarak nitelendirilmiştir (Konrapa, 1987). Yine Kur'an-ı Kerim'de Üzeyr, Lokman ve Zülkarneyn adlı zatların adı geçmekte, lakin onların peygamber mi, yoksa velî mi olduğu konusunda ihtilaf bulunmaktadır (Bilmen,1986).

Peygamberlik, insanların kendi zekâları ve gayretleri ile ulaşabilecekleri bir makam değildir. Allah (c.c) peygamberlik vazifesini dilediğine verir. Peygamberler insanlara dünya ve ahiret saadetini kazandıracak fiilleri yapma konusunda en güzel örnek olarak bilinmektedir. Allahu Teâla'nın görevlendirdiği peygamberlerin ortak özellikleri vardır. Bunlar “peygamberlerin sıfatları” diye adlandırdığımız sıdk, emanet, fetânet, tebliğ ve ismet'tir. Sıdk; peygamberlerin özü sözü doğru kimseler olmalarıdır. Onlar asla yalan konuşmamışlardır. Emanet; güvenilir olmalarıdır. Al-i İmran suresi 161. Ayette “Bir peygambere ihanet yakışmaz” buyurulmaktadır. Fetanet; peygamberlerin zeki ve akıllı kimseler olmalarıdır. Sad suresi 45. ayette “(Hepsi de) güçlü bir iradeye ve keskin bir kavrayış yeteneğine sahip olan İbrahim, İshak ve Yakub'u hatırla!” buyurularak buna vurgu yapılmaktadır. İsmet sıfatı bütün peygamberlerin Allah (c.c) tarafından sürekli gözetim altında tutularak günahattan korunduklarını ve “zelle” dediğimiz küçük günahlar haricinde günaha bulaşmadıkları anlamına gelmektedir. Tebliğ ise tüm peygamberlerin aldıkları vahyi hiçbir değişikliğe uğratmadan insanlara bildirmelerini ifade etmektedir. Tüm bu sıfatlara sahip olan kişiler ancak ve ancak milletleri aydınlatacak rehberler olabilirler. Bu sebeple gönderilmiş tüm peygamberlere iman etmek ve tasdik etmek dini bir yükümlülük olarak imanın şartlarındaki altı esastan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Bilmen, 1986).

Allah'ın (c.c) tebliğ vazifesi ile görevlendirdiği Hz. Peygamberin dinin temel kaynaklarına uygun bir şekilde tanıtılması önemlidir. Hz. Peygamberin yaşadığı dönemin özellikleri, onun insanî ve peygamberlik yönünün bilinmesi, özellikle ahlaki davranışlarının yeni nesillere öğretilmesi büyük önem arz etmektedir (Canikli, 2011). Ahlaki yozlaşmanın giderek arttığı, “değer”lerimizin dejenere olduğu günümüzde “peygamber ahlakı”nı öğrenmek, gençlere öğretmek konusunda büyük ihtiyaç hissedilmektedir.

Bu çalışmada ilk, orta ve lise kademesindeki öğrencilerin ”peygamber” kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Kökeni Fransızca olan “metafor” (métaphorer) kelimesi, dilimizde mecaz kavramına karşılık gelmektedir. Sözlükte (TDK, 2005) mecaz, *bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz veya bir kelimeyi, kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma* anlamında verilmektedir. Terim olarak ise *“metafor bir kavramı başka bir kavrama benzeterek anlatmak demektir. O iki kavramın birbirine benzerliği az olabilir, ama birini çok iyi tanıyan bize ikincisini daha iyi anlama olanağını sağlar. Metafor semboldür yani çağrışıdır”* (Ocak ve Gündüz, 2006). Dilimize geçen yüzyılın sonlarında geçmiş olan “metafor” kelimesi batıda uzun zamandan beri kullanılmaktadır. Günümüzde daha çok bir edebiyat ve anlatı sanatı olarak kullanılsa da pek çok bilim dalında anlatım ve öğretim aracı olarak kullanıldığı görülmektedir (Demir ve Yıldırım, 2019). Metafor, bir olguyu, başka bir şekilde ifade etmektir. Bu çalışmada metaforun kullanım amacı, ilk, orta ve lise düzeyindeki öğrencilerin, dini eğitimde en önemli rol model olan peygamberlerin onların zihinlerindeki

yansımalarını bulmaktır. Bu amaçla çalışmanın problemini, “ilk, orta ve lise öğrencilerinin peygamber algısı nedir?” oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada ilk, orta ve lise kademesindeki öğrencilerin “peygamber” kavramına yükledikleri anlamlar metaforlar aracılığıyla tespit edilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle çalışmada “peygamber” kavramının çocuklar tarafından nasıl algılandığı ve onların bu kavrama yükledikleri doğru ve yanlış anlamlar mecazlar aracılığıyla, temel nitel araştırma deseni kullanılarak incelenmektedir. Bilindiği üzere nitel çalışmalarla; bireyin gerçeği, sosyal dünyalarıyla etkileşim içerisinde olarak nasıl inşa ettiği üzerine yoğunlaşılır (Merriam,2013). Mecazlar da bir durumu betimleme ve bir süreci hızlandırma veya iyileştirme olmak üzere iki amaçla kullanılırlar (Morgan,1986). Nitel araştırmalarda veri toplama yöntemi olarak mecazların kullanımı, betimleyici rolünü ön plana çıkarmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016), Bu çalışmada da öğrencilerin hayatlarında “peygamber” kavramını nasıl anlamlandırdıkları mecazlar yoluyla betimlenmektedir.

Katılımcı Grubu

Çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılarak, Kocaeli ilindeki farklı okullardan ilk, orta ve lise düzeyindeki her kademededen yaklaşık 25'er kız ve 25'er erkek öğrenciye ulaşmak hedeflenmiş ancak 1. sınıflardan yalnızca 12 kız öğrencinin katılımı ile toplamda 562 öğrenciye ulaşılmıştır. Farklı sınıf düzeylerinden öğrencilerin seçilmesindeki amaç, altı yedi yaşlarındaki bir çocuğun on sekiz yaşına geldiğinde zihnindeki “peygamber” kavramının nasıl şekillendiği ile ilgili seyri tespit edebilmektir. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme nitel araştırmalarda en yaygın kullanılan örneklem yöntemidir. Bu yöntem araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmasının yanı sıra az maliyetlidir ve bilindik bir örneklem üzerinde çalışma araştırmacıya kolaylık sağlamaktadır (Yıldırım&Şimşek,2018). Çalışma grubunun özellikleri Tablo 1’de sunulmaktadır.

Sınıflar	İLKOKUL				ORTAOKUL				LİSE			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Kız	12	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Erkek		25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Toplam	12	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
Genel	Toplam= 162				Toplam= 200				Toplam= 200			
Toplam	Toplam= 562											

Tablo 1. Çalışma grubunun özellikleri

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak metafor yoluyla veri toplama formu kullanılmaktadır. Bu formda ilk, orta ve lise öğrencilerinin “peygamber” kavramı ile ilgili metaforlarını toplamak

için “Peygamber deyince ne anlıyorsunuz? Bir canlıya ya da bir nesneye benzeterseniz, neye benzetirdiniz? Niçin?” sorularının yöneltildiği yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmıştır. Bu amaçla veri toplanacak gruplar, öncelikle metaforun ne anlama geldiği, ilgili açıklamalar ve örnekler yoluyla bilgilendirilmiştir. Kendilerinden de formlara yazılı cevap vermeleri istenmiştir. Elde edilen bilgiler ışığında öğrencilerin “peygamber” kavramına yükledikleri anlamlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Veri Analizi

Bu çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmaktadır; içerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Dolayısıyla çalışmada metafor formları şu aşamalarla analiz edilmiştir: verilerin işlenmesi, verilerin kodlanması, verilen kodlara göre temaların oluşturulması, verileri görselleştirme, bulguların yorumlanması.

Verilerin işlenmesi. Bu aşamada öncelikle veriyi işlemek amacıyla tablolar yapılmıştır. Mecazlar ve gerekçeleri, sınıf düzeyleri dikkate alınarak bu tablo üzerinde gösterilmiş, bu yolla *gerekçeli kodlamaya* zemin hazırlanmıştır. Öğrencilerin peygamber kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar öncelikle tablolara aktarılmıştır. Bunun amacı, verileri kategorilendirirken topluca görebilmek ve kategorileri doğru bir şekilde yapmaktır. Ayrıca veriler analiz formuna “1K1, 2E25, vb” şeklinde öğrencilerin okuduğu kademe, cinsiyet ve öğrenciye verilen sayı numarasıyla aktarılmıştır.

Verilerin kodlanması. Çalışmada kodlamalarda öğrencilerin peygamberi benzettikleri nesne ya da şeyler dikkate alınmamıştır. Bunun yerine kodlamalarda öğrencilerin peygamberi “Neden ona benzettikleri” dikkate alınmıştır. Örneğin; “*Peygamberi ışık saçan bir kandile benzetiyorum. Çünkü insanları karanlıktan aydınlığa davet ederler*” ifadesi; *ışık saçan kandil* ile kodlanmamış, *aydınlatan* şeklinde kodlanmıştır. Bazı formlarda benzetilen nesne belirtilirken benzetme sebebi boş bırakılmıştır, bu nedenle 16 veri değerlendirmeye alınamamıştır. Analiz sürecinde gerekçeli kodlamada toplamda 67 kod ortaya çıkmıştır.

Temaların oluşturulması. Verilerin kodlanması ve sınıflandırılması analiz için yeterli değildir. Bunun için kodları belirli kategoriler altında toplayacak temaların bulunması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu sebeple yapılan kodlamalar incelenmiş, birbirine yakın olanlar bir araya getirilip alt temalara, alt temalardan da birbirine yakın olanlar bir araya getirilip temalara ulaşılmıştır. Sonuç olarak altı tema/kategori oluşturulmuştur. Bunlar; peygamberin görevi dışında özellikler teması; insani, ilahi ve diğer varlıklar alt temasıyla, fiziksel özellikler teması; dış görünüş ve koku alt teması ile, bireyler arası ilişkiler teması; rehber ve destek olan alt teması ile, değer ve karakter özellikleri teması; karakter ve değer alt teması ile, peygamber sıfatları teması; ve anlamlandırma teması; yanlış/eksik ve doğru anlam alt temaları olmak üzere altı kategori olarak sıralanmıştır. Bu kategorilerde ana temalar ve alt temalar, bu temalara ait öğrenci sayıları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Verilerin görselleştirilmesi. Bu aşamada, “araştırmacının mümkün olduğu ölçüde tanımlayıcı olması ve elde edilen bulguları ilk elden okuyucuya sunması önemlidir” (Yıldırım ve Şimşek,

2016). Araştırmacı kendi yorumlarına yer veremez. Bu sebeple çalışmada ana tema ve alt temalar altında kodlar bir araya getirilmiş ve tablolar halinde düzenlenmiştir.

Bulguların yorumlanması. Çalışmada elde edilen veriler, temalar ve kodlar aracılığıyla yorumlanarak ilk, orta ve lise öğrencilerinde “peygamber” kavramına yükledikleri anlamlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik

Çalışmada öncelikle bir planlama yapılmış ve öğrencilere uygulanacak metafor için sorular belirlenmiş ve bu aşamada araştırmanın inandırıcılığını (iç geçerlilik) sağlamak için uzman görüşüne başvurulmuştur. Farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin söylemleri üzerinden, çalışmanın biçimlendirilmesi ve yapılan benzetimlerle kodların oluşturulabilmesi için alan uzmanı bir meslektaştan görüş alınmış ve bu şekilde kodlar oluşturulmuştur. Uzmanların fikir ayrılığına düştüğü noktalarda farklı bir uzmanın görüşü alınmıştır. Elde edilen kodlar analiz edilerek, tartışılarak temalara ulaşılmış, bu temalar da tablolara aktarılmıştır. Ayrıca çalışmada, öğrenci yorumlarından alınan örneklere yer verilerek çalışmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

İlk, Orta ve Lise Öğrencilerinde “Peygamber” Algısı

Peygamber kavramının ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin zihninde oluşturduğu anlamlandırmalar; peygamberin görevi dışında özellikler, fiziksel özellikler, bireyler arası ilişkiler, değer ve karakter özellikleri, peygamber sıfatları ve anlamlandırma olmak üzere altı kategori/tema altında toplanarak oluşturulmuştur (Bkz. Tablo 2).

Kategori/tema	Alt tema	Toplam	Kategori toplam
Görevi dışında özellikler	İnsani özellikler	91	146
	İlahi özellikler	51	
	Diğer varlıklar	4	
Fiziksel özellikler	Dış görünüş	91	144
	Koku	53	
Bireyler arası ilişkiler	Rehber	99	117
	Destek olan	18	
Değer ve karakter özellikleri	Karakter	74	109
	Değer	35	
Peygamber sıfatları	Sıfatlar	37	37
Anlamlandırma	Yanlış/eksik anlam	8	14
	Doğru anlam	6	
Genel Toplam		567	567

Tablo 2. İlk, Orta ve Lise Öğrencilerinde “Peygamber” Algısı

Tema 1. Peygamberin Görevi Dışındaki Özellikleri

Tablo 3’te görüldüğü üzere öğrenciler peygamber kavramına görevi dışında “insani, ilahi ve diğer varlık” özelliklerini yüklemişlerdir. Tablo 3 genel olarak incelendiğinde 1. sınıfların bu

temada neredeyse hiç görüş belirtmedikleri söylenebilir. Bu temada en fazla ise sırasıyla 6, 7 ve 3. Sınıfların görüş belirttiği görülmektedir.

Alt Tema	Sınıf düzeyi→ Kod ↓	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Toplam	Genel Toplam
İnsani	İnsan	-	3	8	4	6	7	12	3	3	9	9	4	68	91
	Değerli	1	-	3	2	1	1	3	-	-	-	-	1	12	
	Özel	-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	4	
	Kral	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	4	
	Mükemmel	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	3	
İlahi	Benzersiz	-	-	-	1	4	7	2	6	7	4	2	2	35	51
	Melek gibi	-	2	2	2	2	2	-	-	1	-	1	-	12	
	Yüce olan	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	
	Kâbe gibi	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Mucizevi	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Kutsal	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Diğer varlıklar	Isitan/ güneş	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	3	4
	Kitap gibi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
Genel Toplam		1	9	17	11	15	18	18	12	12	14	12	8	146	146

Tablo 3. Peygamberin görevi dışındaki özellikleri

Alt tema 1: İnsani. Tablo 3 incelendiğinde 1. sınıf öğrencilerinin peygamber kavramı hakkında bir öğrencinin “değerli” yorumunu yapması haricinde bir değerlendirme yapmadıkları görülmektedir. Bu durum, kavramın bu yaş düzeyinde somuttan soyuta geçişin tam olarak gerçekleşmemesinden kaynaklı olduğunu düşündürmektedir. 2. sınıftan itibaren konuyla ilgili söylemler zenginleşmekte özellikle somut olarak hissedilen insani kavramlar üzerinde yoğunlaşma görülmektedir. Öğrencilerden 68’inin peygamberi “insan” olarak betimlemesi, bu kavramın okullarda okutulan din derslerinde peygamberin insani yönünün çokça vurgulanmasının etkisi olduğunu göstermektedir. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de de “De ki: Ben de ancak sizin gibi bir beşerim.”(Fussilet,41/6; Kehf, 18/110) ayetleri yer almaktadır. Peygamber efendimiz de hayatına bu ayeti yansıtmış, insanlara sıklıkla kendisinin de insan olduğu vurgusunda bulunmuştur. “İnsan” yorumunun en çok öne çıktığı sınıflar 7, 10 ve 11. sınıflardır. Örneğin; 7K10 yorumunu yaparken “İnsan dışında başka bir şeye benzetmedim çünkü hayvanların dili yoktur, konuşamazlar, peygamberin görevi de insanlara bilgi vermek öğüt vermek olduğu için insan olarak düşündüm” ifadesini kullanmıştır. 12. sınıf düzeyinde yorum yapanların sayısının az olması incelemeye değerdir. Bu sınıf düzeyi sadece insan (4) ve değerli (1) kodlarına vurgu yapmışlardır. İlköğretim öğrencilerinin, değerli (11), özel (4), kral (4) ve mükemmel (2) yorumları ile peygamberin insani yönünü ön plana çıkardıkları görülmektedir.

Alt tema 2: İlahi. Tablo 3 incelendiğinde peygambere 35 öğrenci ile benzetilemeyen/benzersiz yorumu yapıldığı görülmektedir. Bu noktada söylemler incelendiğinde öğrencilerin son peygamber Hz. Muhammed’e (sav) odaklandıkları görülmektedir. 6E17 “Bu nasıl soru efendimiz hiçbir şeye benzetilemez” derken, 8E20 “Çünkü onu daha önce görmedim. Eğer

görmüş olsaydım bile böylesine iyi ve daha sayamayacağım pek çok güzel ahlak ve kişiliğe sahip birini bir nesne ya da cisme benzetmek çok güç bir durum olurdu. O'nun eşi benzeri yok ve doğal olarak herhangi bir şeye de benzemiyor bence” yorumu yapmış, 9E24 ise “Benzetmem çünkü kimseyi ve hiç bir şeyi peygamberimize benzetilmeye layık olduğunu düşünmüyorum” ifadesini kullanmıştır. Peygamberin bir niteliği olarak belirtilen ilahi özellikler O’na duyulan aşırı sevgiden hiçbir şeye benzetilememesi olarak yorumlanabilir. “Benzetilemeyen/benzersiz” yorumundan sonra 12 öğrenci ile en çok “melek gibi” yorumunun yapıldığı görülmektedir. İlkokul düzeyindeki 4 öğrenci de “yüce olan”, “Kabe gibi”, “mucizevi” ve “kutsal” ifadelerini kullanmışlardır. İlköğretim öğrencilerinin yaptığı bu nitelermeler, peygamber hakkında fazla bilgiye sahip olmadıklarını ve ona bir kudsiyet atfettiklerini göstermektedir.

Alt tema 3: Diğer varlıklar. Bu tema “ısıtan/güneş” (3) ve “kitap gibi” (1) kodları ile oluşturulmuştur. 6K4 güneş yorumunu yaparken “Çünkü o bizleri ısıtır”, 8E15 “Bence Peygamberimizin (s.a.v) Dünyaya gelişi müslümanlar için Güneş'in doğuşudur” ve 8E21 “Çünkü insanları en karanlık dönemde aydınlattı ve onlara umut oldu, ışık saçtı” ifadelerini kullanarak farklı bakış açıları sergilemişlerdir. 12K19 ise “kitap gibi” derken ”Çünkü aradığımız her şeyi bulabiliriz” yorumunu yapmaktadır.

Genel olarak bu temalar değerlendirildiğinde insanlığa gelen tüm peygamberlerden ziyade öğrencilerin Hz. Muhammed’i (sav) merkeze alarak metafor yaptıkları görülmüştür.

Tema 2. Peygamberlerin Fiziksel Özellikleri

Alt Tema	Sınıf düzeyi→ Kod ↓	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Toplam	Genel Toplam
Dış görünüş	Güle benzeyen	1	2	-	-	5	6	4	-	2	5	5	1	31	91
	Temiz	1	2	1	3	1	2	3	2	-	5	1	4	25	
	Güzel olan	2	3	3	1	2	2	4	1	-	1	-	-	19	
	Nur yüzlü	-	-	1	-	-	1	-	1	2	-	-	1	6	
	Yaşlı bir insan	-	3	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	6	
	Sakallı	1	-	1	1									3	
	Sarıklı bir insan	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Koku	Gül gibi kokan	3	10	1	1	3	4	7	5	5	1	4	2	46	53
	Güzel kokan	-	3	1	1	-	-	-	-	-	1	-	1	7	
Genel Toplam		8	23	11	7	11	16	18	9	9	13	10	9	144	144

Tablo 4. Peygamberlerin fiziksel özellikleri

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin peygamberlerin fiziksel özelliklerini *dış görünüş* (91) ve *koku* (53) alt temaları ile ifade ettikleri görülmektedir.

Alt tema 1. Dış Görünüş. En çok betimleme yapılan kodlar 31 öğrenci ile “güle benzeyen”, 25 öğrenci ile “temiz” ve 19 öğrenci ile “güzel olan” dır. Öğrencilerden 5E8 “Gül bitkisi peygamber efendimizi simgelediği için” 5E15 “Kutlu doğum haftasında güle benzettikleri için bende güle benzettim”, 6E4 “Gülü gördüğümde peygamber efendimiz aklıma geldiği için” ifadelerini kullanmışlardır. Buradan da anlaşılmaktadır ki öğrenciler “peygamber” kavramını

insanlığa gönderilmiş tüm peygamberlerden ziyade özelde Hz. Muhammed (s.a.v) olarak algılanışlardır. Özellikle peygamber efendimizi anma programlarında öne çıkan temanın “gül”lerden oluşması bunda çok etkilidir. “Temiz” ve “güzel olan” kodlarına bu kadar vurgu yapılması da zihinlerde oluşan peygamber algısını anlayabilmemiz için büyük önem arz etmektedir. Tabloda bunun yanı sıra ”nur yüzlü”, “yaşlı bir insan”, “sakallı” ve “sarıklı bir insan” betimlemesi ilköğretim kademesinde toplamda 16 öğrenci tarafından yapılmıştır, aslında derslerde öğretilen bilgilerde bu şekilde anlatımlar yapılmamakta, O’nun insani özelliklerine vurgu yapılırken sakallı ve sarıklı olduğu ile ilgili her hangi bir bilgi verilmemektedir. Lakin dini içerikli filmlerde genellikle temiz yüzlü, yaşlı, sakallı ve hatta sarıklı oyuncuların yer almasından dolayı öğrencilerin bu düşüncelere sahip olabilecekleri düşünülmektedir.

Alt tema 2. Koku. Tabloya bakıldığında koku temasında “gül gibi kokan” (46) ve “güzel kokan” (7) kodlarının ortaya çıktığı görülmektedir. Öğrencilerin zihinlerinde Peygamber, gül ve gül kokusu birbirleri ile özdeşleştirilmiştir. “Gül gibi kokan” kodunun bu kadar ön plana çıkmasında, toplumumuzda Mevlid-i Nebi kutlamalarında özellikle gül temalı görseller, ilahiler ve şiirler kullanılması ve yine ikramlarda gül kokulu lokumlar ve gül suyu dağıtılmasının etkisi olarak ortaya çıktığını ve yine öğrencilerin benzetme yaparken sadece Hz. Muhammed’i (s.a.v) düşünerek bu yorumları yaptıkları düşünülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde hiçbir öğrencinin fiziksel özellikler temasında olumsuz bir betimleme yaptığı görülmemektedir.

Tema 3. Bireyler Arası İlişkilerine Dair

Alt Tema	Sınıf düzeyi→ Kod ↓	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Toplam	Genel Toplam
Rehber	Aydınlatan	-	2	1	1	7	2	2	7	4	7	4	8	45	99
	Yol Gösteren	2	-	-	1	1	3	2	4	3	3	2	5	26	
	Bilgi veren/öğreten	-	1	1	1	-	-	1	8	-	5	4	2	23	
	Örnek olan	-	-	-	-	-	-	1	-	2	1	1	-	5	
Destek olan	Yaşam kaynağı	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	3	-	6	18
	Sorularımızı cevaplayan	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	3	5	
	Huzur veren	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	1	4	
	Kurtarıcı/hayat kurtaran	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	3	
Genel Toplam		2	3	2	6	8	5	7	21	12	16	16	19	117	117

Tablo 5. Bireyler Arası İlişkilerine Dair

Tablo 5’te bireyler arası ilişkilerine dair temasında sırasıyla aydınlatan, yol gösteren, bilgi veren/öğreten ve örnek olan kodlarıyla “rehber” (99) alt teması oluşturulmuştur. “Destek olan” alt teması ise yaşam kaynağı, sorularımızı cevaplayan, huzur veren ve kurtarıcı/hayat kurtaran kodları ile meydana getirilmiştir. Tabloda Peygamberin “rehber” ve “destek olan” olarak betimlenmesi, bu kavramın ortaöğretimde ilköğretime göre daha iyi oturduğunu göstermektedir.

Alt tema 1. Rehber. Rehber temasının altında 45 öğrenci “aydınlatan”, 26 öğrenci “yol gösteren”, 23 öğrenci “bilgi veren/öğreten” ve 5 öğrencinin de “örnek olan” kodlarıyla ilgili yorumlarda bulunduğu gözlemlenmektedir. Benzetmeler yapılırken 9K10 “*Cahiliye dönemi karanlık bir dönemdi onları aydınlatmak için gönderildi. İbadetlerin nasıl yapılacağı konusunda bizlere ışık tuttu*”, 9K17 “*Çünkü hayatımız onun bilgileriyle aydınlanıyor*” ve 12K5 “*Çünkü peygamberimiz gece gibi karanlık bir dönemde insanlığı aydınlattığı için*” ifadelerini kullanmış ve bu ifadeler “aydınlatan” kodu altında değerlendirilmiştir. “Yol gösteren” ve “bilgi veren/öğreten” kodlarına da özellikle ortaöğretim öğrencilerinin benzetmeleri ile ulaşılmıştır. Peygamberin “örnek olan” olarak değerlendirilmesinin 5 kişi ile sınırlı olması üzerinde düşünölmeye değer bir sonuçtur. Kur’an-ı Kerim’de “Andolsun Allah’ın Resulünde sizin için –Allah’ı ve ahireti arzu eden ve Allah’ı çok anan kimseler için-(uyulacak) en güzel bir örnek vardır.” (Ahzab,33/21) buyurulmaktadır. Allah’ın (c.c) insanlar için “en güzel örnek” olarak vasıflandırdığı peygamberlerin özellikle küçük yaş dönemlerinde öğrencilere anlatılması ve onların toplumlarda öncü şahsiyetler olarak tanınması sağlanmalıdır. Din Kültürü derslerinde işlenen peygamberlerin insani yönü daha detaylı ve vurgulanarak anlatılmalı, bizler gibi insan olduğundan hareketle hayatımızı onun örneğinde yaşamamızın ebedi hayatımızın mutluluğu için en mühim mesele olduğu hatırlatılmalıdır.

Alt tema 2. Destek olan. Toplamda 18 kişinin görüş belirttiği destek olan alt teması yaşam kaynağı (6), sorularımızı cevaplayan (5), huzur veren (4), kurtarıcı/hayat kurtaran (3) kodları ile oluşturulmuştur. 11E1 yaptığı benzetmede “*Yağmur nasıl ki Allah’ın emri ile bir rahmet olarak yeryüzüne iner, kurumuş toprağı canlandırır, hayat verir, peygamber de Allah’ın emri ile tüm insanlığa rahmet olarak gönderilmiştir. Kurumuş gönülleri hidayet üzere canlandırmıştır*” ifadesi ile yaşam kaynağına vurgu yaparken, 12K12 “*Çünkü bir kitapta aradığımız birçok bilgiye ulaşılabilir ve O da her konuda cevap bulabildiğimiz biri*” ifadesi ile sorularımızı cevaplayan kodunu oluşturan benzetmede bulunmuştur.

Tablo 5 genel olarak değerlendirildiğinde peygamberin rehberlik, önderlik özelliğinin ön plana çıktığı ve bunun daha çok ortaöğretimdeki öğrencilerde farkındalık kazandırdığı görölmektedir.

Tema 4. Değer ve karakter özellikleri

Alt Tema	Sınıf düzeyi→ Kod ↓	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Toplam	Genel Toplam
Karakter	İyi bir insan	1	4	6	1	1	-	1	1	-	1	-	1	17	74
	Özgür olan	-	-	2	-	1	2	-	1	2	-	-	-	8	
	İbadet eden/ dindar	-	-	-	2	1	-	3	-	1	-	1	-	8	
	Güçlü olan	1	3	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	7	
	Güzel ahlaklı	-	1	-	1	2	1	-	-	-	1	1	-	7	
	Zararsız olan	-	-	-	3	1	-	-	-	1	-	-	1	6	
	Kibar/nazik	-	-	-	1	3	1	-	1	-	-	-	-	6	
	Koruyucu	-	-	-	1	2	-	-	1	-	-	-	1	5	
	Çalışkan	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	3	
	Hata yapmayan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	
	Hassas	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
	Disiplinli	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Kararlı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
	Zorluklarla mücadele eden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Değer	İyiliksever	-	5	3	4	1	-	-	1	3	-	-	-	17	35
	Merhametli	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2	1	5	
	Doğru olan	-	-	-	2	-	-	-	1	*	1	-	-	4	
	Adil olan	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	3	
	Sabırlı	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	
	Yardımsever	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	
	Hayvan sever	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
Genel Toplam	2	13	13	19	14	7	6	6	9	4	9	7	109	109	

Tablo 6. Değer ve karakter özellikleri

Tablo 6’da değer ve karakter özellikleri kategorisinde 562 öğrenciden 109’unun görüş belirttiği, 74 öğrencinin peygamberin karakter özellikleri ile 35 öğrencinin ise değer özellikleri ile ilgili benzetmelerde buldukları görülmektedir. Bu temada en çok “iyi bir insan” ve “iyiliksever” kodları ön plana çıkmakta, görüş bildirenlerin çoğunluğunu ise ilköğretim öğrencilerinin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Alt tema 1. Karakter. Bu temada 14 kod ortaya çıkmış, bu kodlar; iyi bir insan (17), özgür olan (8), ibadet eden/dindar (8), güçlü olan (7), güzel ahlaklı (7), zararsız olan (6), kibar/nazik (6), koruyucu (5), çalışkan (3), hata yapmayan (2), hassas (2), disiplinli (1), kararlı (1) ve zorluklarla mücadele eden (1) olarak meydana getirilmiştir. Öğrencilerin peygamber kavramını en fazla “iyi bir insan” olarak betimledikleri görülmektedir. Bunun dışında farklı karakter özelliklerine de vurgu yapıldığı ve tüm benzetmelerin olumlu olduğu göze çarpmaktadır.

Tema 2. Değer. Değer alt temasında ortaya çıkan iyiliksever (17), merhametli (5), doğru olan(4), adil olan(3), sabırlı (3), yardımsever (2) ve hayvan sever (1) kodları ise öğrencilerin benzettikleri şeylerden oluşturulmuştur. 17 öğrencinin yorumu ile en fazla benzetim yapılan kod “iyiliksever” olarak ön plana çıkmaktadır. Diğer değer oluşturan kodların sayısının az

olması düşündürücüdür. Esasen okullarımızda peygamberimizin hayatı derslerinde onların sabrından, merhametinden, adaletinden, doğruluğundan çokça bahsedilmektedir. Bu sonuca göre bu değerleri daha sıklıkla işlemenin ve peygamber hayatları ile pekiştirerek öğretim yapılmasının daha önem arz ettiği görülmektedir.

Tablo genelinde “disiplinli”, “kararlı”, “zorluklarla mücadele eden” ve “hayvan sever” kodlarında yalnızca birer öğrencinin görüşü bulunmaktadır. Bu durumdan peygamber hayatının pek fazla okunmadığı sonucu çıkarılabilir. Çünkü kararlı, disiplinli, hayvan sever gibi kelimeler onların hayatlarının okunması sonucu bilinip söylenebilecek ifadelerdir. Diğer bir sonuç ise, ilköğretim öğrencilerinin ortaöğretim öğrencilerine nazaran değer ve karakter olarak peygamberi daha çok betimlemeleridir.

Tablonun geneline bakıldığında peygamber kavramında değer ve karakter ile ilgili yorumlar yapılırken öğrencilerin olumsuz hiç bir görüş bildirmedikleri fark edilmektedir.

Tema 5. Peygamber Sıfatları

Alt Tema	Sınıf düzeyi→ Kod ↓	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Toplam	Genel Toplam	
Sıfatlar	İsmet	Günahsız/ masum	-	-	-	3	-	3	1	2	1	4	1	4	19	
	Tebliğ	Vahyi ileten	-	-	-	2	1	-	-	1	1	1	1	1	8	
	Emanet	Güvenilir	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	4	
	Fetnet	Zeki olan	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	3	36
	Sadık	Sadık	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
		Yalan söylememe	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	
	Genel Toplam		2	3	2	6	8	5	7	3	2	7	3	6	36	36

Tablo 7. Peygamber Sıfatları

Tablo 7’de 36 öğrencinin peygamberin sıfatlarına karşılık gelen beyanlarda bulunduğu görülmektedir. Öğrencilerin peygamberi benzettikleri şeylerden “niçin ona benzettin?” sorusuna karşılık gelen ifadelerinden günahsız/masum, vahyi ileten, güvenilir, zeki olan, sadık ve yalan söylememe kodları çıkarılmış, bu kodlar da ait oldukları sıfatlara göre yerleştirilmiştir. Bu yönde görüş bildiren öğrencilerin 4. sınıftan itibaren başlaması önceki tablolarda olduğu gibi okulda öğrendikleri bilgilerin dışa yansımada etkili olduğunu göstermektedir. 19 öğrenci ile en yüksek betimlemenin “günahsız/masum” olması, diğer peygamber sıfatlarına göre ön plana çıkmaktadır. Bu da onların peygambere olağan dışı özellikler yüklemelerinden kaynaklanmış olabilmektedir. Yine tablo incelendiğinde 4. sınıfa kadar olan 1.sınıf, 2.sınıf ve 3.sınıf öğrencilerinin fikrinin olmaması, bunları kavrayıp ifade edebilecekleri düzeyde olmadıklarını ya da bu sınıf kademelerinde din derslerinin olmamasından kaynaklı olabileceğini göstermektedir.

Tema 6. Anlamlandırma

Tablo 8. Anlamlandırma

Alt Tema	Sınıf düzeyi→ Kod ↓	1	2.	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Toplam	Genel Toplam
Yanlış/Eksik anlam	Ulaşılamayan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	
	Allah'a benzeyen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Kur'an' benzeyen	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	
	Bizi izleyen	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	8
	Evreni kuran	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	
	Civciv gibi	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	
	Peygamber böceği	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Doğru anlam	Allah'ın elçisi	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	-	1	5	6
	İslam'ın sembolü	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Genel Toplam		0	2	2	1	1	1	2	0	0	2	0	3	14	14

Tablo 8. Anlamlandırma

Tablo 8' de peygamber kavramı metaforunda bu kavramın öğrenciler tarafından anlamlandırılmasına ilişkin rakamlar belirtilmiştir. Toplamda 562 kişinin katıldığı çalışmada sadece 8 kişinin bu kavramı doğru algılamadığı görülmektedir. Ulaşılamayan, Allah'a benzeyen, Kur'an'a benzeyen, bizi izleyen ve evreni kuran yorumlarında bulunan öğrencilerin peygamberi kavramda eksikliklerinin olduğu peygambere yücelik atfettikleri fark edilmektedir. Allah'a ait olan özelliklerin peygambere yüklemesi bu kavramın zihinlerinde tam oturmadığını göstermektedir. Ayrıca iki öğrenci tamamen yanlış bir benzetmede bulunmuşlardır. 7. Sınıf öğrencisi civciv gibi benzetmesi yaparken "*Küçükken internetten izlediğim çocuk ilahi videolarındaki görsellerden kaynaklı olduğunu düşünüyorum*" yorumunu yaparken, 2. Sınıf öğrencisinin "*Çünkü peygamber böceği diye bir şey var*" yorumunu yaparak peygamber böceği benzetmesinde bulunduğu görülmektedir.

Yine peygamber deyince hemen akla gelmesi düşünülen "Allah'ın elçisi" ifadesini sadece 5 kişi dile getirmiştir. Bu da bize peygamberin görevinden ziyade yüklediği ahlaki değerler ve karakterinin öğrenciler üzerinde daha etkili olduğunu göstermektedir. Doğru adlandırmalardan biri de 4. Sınıf öğrencisinin peygamber kavramını dinin sembolü olarak görmesidir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yapılan çalışmada, elde edilen veriler öncelikle kodlanmış ve kodlardan birbirine yakın olanlarla alt temalara ulaşılmış ve alt temalardan da altı tema/kategori oluşturulmuştur. Bunlar; peygamberin görevi dışında özellikler teması; insani, ilahi ve diğer varlıklar alt teması ile, fiziksel özellikler teması; dış görünüş ve koku alt teması ile, bireyler arası ilişkiler teması; rehber ve destek olan alt teması ile, değer ve karakter özellikleri teması; karakter ve değer alt teması ile, peygamber sıfatları teması; ve anlamlandırma teması; yanlış/eksik ve doğru anlam alt temaları olarak sıralanmıştır. Tablo genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin üç temada

yoğunlaştıkları görülmektedir. İlki aydınlatan, yol gösteren, bilgi veren ve örnek olan kodları ile oluşturulan “rehber” alt temasıdır. Bu sonuç öğrencilerin bu kavrama uzak olmadıkları ve peygamberlerin en büyük özellikleri olan rehber olmalarının farkında olduklarını göstermesi açısından sevindiricidir. İkincisi “insani” alt temasını oluşturan insan, değerli, özel, kral ve mükemmel kodlarıdır. Öğrencilerin çoğunun peygamberin değerli ve özel bir insan olduğunu ifade etmeleri, O’na saygı duymaları ve peygamberliğinin yanı sıra bir insan olarak O’nu örnek alabilecek olmaları açısından önemlidir. Üçüncüsü ise güle benzeyen, temiz ve güzel olan, nur yüzlü, yaşlı, sakallı ve sarıklı kodları ile oluşturulan “dış görünüşü” alt temasıdır. İfadelerin bu görüşlerde yoğunlaşmış olması ve adeta gül ile özdeşleştirmiş olmaları, özellikle peygamberimizin doğumunun kutlandığı Mevlid kandili gecelerinde, O’nu anlatan bir kitap üzerinde ya da bir ilahide gül temalarının çokça kullanılmasından kaynaklı olabileceğini düşündürmektedir. Ortaya çıkan tüm veriler değerlendirildiğinde ise öğrencilerden peygamber kavramı ile ilgili hiçbir olumsuz görüşe rastlanmaması dikkate değerdir.

Son yıllarda “Peygamber” kavramı ile ilgili bazı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Umutlu 2006’da yaptığı “*Peygamber kavramının öğretimi (ilköğretim 5. Sınıf örneği)*” başlıklı yüksek lisans tezinde öncelikle kavramların öğretilmesi üzerinde durarak özelde “peygamber” kavramının, hangi yaklaşım ve etkinliklerle öğretilbileceği konusunda araştırma yapmıştır.

Canikli (2011) “*İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Hz. Peygamber İmajı*” başlıklı makalesinde 2006 öncesindeki müfredatlar ile 2006 ve 2010 sonrası müfredatları mukayese ederek, önceki öğretim programında sınıf düzeyleri arasındaki kopukluğun giderilerek, öğrenme alanlı, daha sistematik bir programa geçildiğini, bunun da dinin temel kaynakları ile örtüşen sağlam bilgilere dayanan bir peygamber imajına katkı sağlayacağını ifade etmektedir. Ancak yine de DİKAB Öğretim programında Hz. Peygamber’i esas alan konuların daha düzenli ve artırılarak yer almasının daha yararlı olduğunu savunmaktadır.

Bayar (2013), “Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programlarında Hz Peygamber Öğretimi” çalışmasında 1982, 2005 ve 2010 yılları sonrasında hazırlanan öğretim programlarını incelemiş, önceki programa göre son yapılan öğretim programlarının kronolojiden çok, onun örnekliğini, kişiliğini ve ahlaki özelliklerini Kur’an merkezli aldığını ve konu çeşitliliğiyle daha sağlıklı bir peygamber imajı oluşturduğunu aktarmaktadır. Bu çalışmalardan hareketle 2010 yılı sonrasında öğretim programlarında yapılan değişikliklerle önemli bir adım atıldığı ve peygamber örneğinin ön plana çıkarılmaya çalışıldığı ortaya çıkmaktadır.

“*Erken Çocuklukta Peygamber Tasavvuru ve Din Eğitimi: Fenomenolojik Bir Araştırma*” başlıklı çalışmasında Atik (2021) küçük yaşlarda çocukların Allah, Kuran ve dua gibi kavramlarda az da olsa bazı düşünceler geliştirebildiklerini ancak peygamber ile ilgili düşüncelerinin çok az olduğu ya da peygamberi Allah olarak yanlış anlamlandırdıklarını ortaya koymaktadır. “*Çocukta Dini İnançın İnşasında Soyut Kavramlar Yerine Hz. Peygamber Örneği*” çalışmalarında Ünverdi & Murat (2021), çocuklarda gaybi konuların, soyut kavramların anlatılmasının ve anlaşılmasının zor olduğu erken yaşlarda bunun bazı psikolojik travmalara bile yol açabildiğini bu nedenle çocukların kendileriyle özdeşleştirebileceği Hz. Peygamber modelinden yola çıkarak, O’nun hayatından örneklerle dini eğitimde daha faydalı olunacağını belirtmişlerdir.

“İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2010-2018 Öğretim Programı Ünite ve Kazanımları Üzerine Bir Değerlendirme” çalışmasında Tetik (2018), 2010 DİKAB programının daha ayrıntılı ve kapsamlı olduğunu, aynı konuya sahip kazanımların ayrı olarak verildiğini, 2018 DİKAB programının ise ayrıntılara fazla girilmeden daha sade ve anlaşılır olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanı sıra yeni programın yapılandırmacı yaklaşım görüşleri doğrultusunda daha kapsamlı, düzenli ve aşamalı bir şekilde öğrenciyi daha aktif kıldığını ve bu şekilde çocukların kazanımları daha iyi anlamalarına katkı sağlayacağını savunmaktadır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, 2018 yılı sonrasındaki DİKAB öğretim programlarında daha sistematik ve peygamberin örnekliliği, ahlakı ve kişiliği ile ilgili daha sağlıklı ve zengin içeriklerin hazırlanmış olması öğrencilerdeki doğru “peygamber” algısını desteklemektedir. Lakin tam olarak yeterli olmadığı düşünülmektedir. Özellikle DİKAB derslerinin ilk üç sınıfta verilmeyip 4. Sınıfta başlaması büyük bir eksikliklerdir. Hatta okul öncesinde de çocuklara yaşlarına uygun din eğitimi verilmesinin çok yararlı olacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

Atik, A. (2021). *Erken çocuklukta peygamber tasavvuru ve din eğitimi: Fenomenolojik bir araştırma*. Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, 12, 245-282.

Bayar, M. (2013). *Ortaöğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Programlarında Hz Peygamber Öğretimi*. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 17(1), 319-335.

Bilmen, Ö.N. (1986). Büyük İslam İlmihali. Bilmen basım ve Yayın Evi. İstanbul. s. 17-18

Canikli, İ. (2011). *İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Hz. Peygamber İmajı*. Dergipark. Sayı 5. S. 53-69

Çınar, H. A. (2020). *Dini Tutum Ve Peygamber Tasavvuru Arasındaki İlişkiye Dair Mukayeseli Bir Araştırma: Ülkü İmam Hatip Lisesi Ve Mevlana Ortaokulu Örneği*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 7(13), 83-118.

Konrapa, M.Z.(1987). *Peygamberimiz*. Erkam Yayınları. İstanbul.s.15-16.

Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali. (2000). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Merriam, B. S. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (S. Turan, Çev.). Nobel Yayınları.

Mevdudi. (1983). *Tarih boyunca tevhid mücadelesi ve Hz. Peygamber*. Pınar yayınları. İstanbul

Ocak, G.& Gündüz, M. (2006). *Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik mesleği hakkındaki metaforlarının karşılaştırılması*. Sosyal Bilimler Dergisi. Sy.293/309.

Tetik, H. (2018). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi 2010-2018 Öğretim Programı Ünite ve Kazanımları Üzerine Bir Değerlendirme, Universal Journal of Theology 3 (1), 64-86.

Türk Dil Kurumu.(2007). *Türkçe Sözlük*. TDK.

Umutlu, Z. (2006). *Peygamber kavramının öğretimi (ilköğretim 5. Sınıf örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara Türkiye Diyanet Vakfı(2007) c.34, s. 267

Ünverdi, M. & Murat, M. (2021). *Çocukta Dini İnançın İnşasında Soyut Kavramlar Yerine Hz. Peygamber Örneği*. Antakiyat, 4(1), 47-6.

Yavuz, M.Ş. (2007). Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. TDV İslam Araştırmaları merkezi. **Erişim Tarihi:** 29.11.2022 **Web Adresi:** <https://islamansiklopedisi.org.tr/peygamber>

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.